

Heliga Kors kyrka Ronneby

56.2117, 15.2783

Heliga kors kyrka i Ronneby har en av Sveriges finaste kyrkoinredningar från sent 1500-tal och tidigt 1600-tal. Och det är framför allt det rika danska borgerskapet som har satt sin prägel på kyrkan. Men kyrkan började byggas redan på 1100-talet och har kvar sin romanska sydportal av granit, som troligen är huggen av jylländska stenarbetare. Det är för övrigt den enda medeltida byggnaden som finns kvar i Ronneby.

Det ståtliga tegeltornet byggdes på 1400-talet, och tornet har haft en balkong eller en predikstol på sydsidan som var vänd ut mot kyrkogården. Kanske läste man därifrån upp olika kungörelser för stadsbor som samlats på kyrkogården.

I slutet av 1600-talet drabbades tornet av ett åsknedslag. I en skrift står det att läsa: "Anno 1696 den 17 junij war ett förskräckeligit hårdt åskedunder och samma dag nedslog åskan på den södra sijdan på tornet uthi Ronneby, at spiran och flöcktom sönderslogs i många stycken". Vi kan också läsa att man var tacksam över att inte skadan blev större.

“Herrans namn ware ewinnerligen låfwat, som bewarade sitt huus för skade den gång”.

Här finns en mängd med kalkmålningar på väggar och tak, målningar som är från olika epoker.

En rest av de medeltida kalkmålningar som ursprungligen prydde kyrkan finns kvar i norra korsarmen, i form av en bild föreställande Petrus som påve. Petrus tycks sitta på något slags tron och håller i ena handen en bok, i den andra en jättelik nyckel. På huvudet bär han en treringad tiara. Målningen är från slutet av 1400-talet, liksom Sankt Görans strid med draken under fönstret på samma vägg.

De flesta målningarna i kyrkan är dock från 1580-talet, och är de finaste och mest omfattande från sin tid i hela södra Sverige. Det bilder som finns på korets södra vägg och som visar en dödsdans är i dåligt skick och svår att tyda. Budskapet är att döden dansar med oss, och när döden bjuder upp kan ingen säga nej. Desto tydligare och klarar i färgerna är bland annat bilderna i taket mot öster där vi ser en människogestalt som fastnat i ett garn.

På framträdande plats finns det danska riksvapnet målat, tillsammans med Mecklenburg-Schwerins

vapen, som var vapnet för den dansk-norske kungen Fredrik II och hans drottning Sofia.

De båda målade fönstren i korets södra vägg är av sent datum, 1955, och är skapade av Halmstadgruppens Erik Olsson. Förutom olika händelser ur Jesu liv, hans död och uppståndelse, framställs i de båda fönstren såväl Heliga Kors Kyrka som personer som haft betydelse för den lokala historien i skilda tider. Där är biskop Eginio i Dalby, som kristnade Blekinge på 1000-talet avbildad, liksom den martyrförklarade danske kungen Sankt Knut. Och på det västra fönstret ser vi Sankt Erik samt ärkebiskop Haquin Spegel, som föddes i Ronneby 1645.

Den snidade inredningen i Heliga Kors kyrka i Ronneby berättar om de danska borgarnas rikedomar och hör också till det yppersta i sitt slag. Det gäller både altaruppsatsen och predikstolen som är från tiden strax innan Blekinge blev svenskt.

När altaruppsatsen som är ett danskt arbete och en gåva till kyrkan från borgarna i Ronneby, kom på plats 1653 gjorde Contrafeyeren Jacob Flor en del kompletteringar, samtidigt som ett korfönster i öster

sattes igen. Uppsatsen består av tre avdelningar: En större tavla med motivet Nattvardens instiftelse. Ovanför denna en relief av korsfästelsen flankerad av de fyra evangelisterna. Allra överst står den uppståndne Kristus med segerfana.

På predikstolen som är ett framstående prov på den danska träsnidarekonsten under senrenässansen på Kristian IV:s tid, ser vi Mattheus med ängel, Markus med lejon, Lukas med oxe, Johannes med örn och Paulus med svärd.

Mellan fälten finns skulpterade hermkaryatider, symboliserande dygderna Castitas (Kyskheten) med fågel och palmkvistar, Caritas (Kärleken) med två små barn, Justitia (Rättvisan) med vågskål och svärd, Temperantia (Måttligheten) med kalk och kanna att blanda vatten i vinet, Fortitudo (Styrkan) med två kolonner samt Prudentia (Visheten) med bok och palmkvist.

Triumfkrucifixet är den enda träskulptur som har överlevt från medeltiden, och är daterad till slutet av 1400-talet. Krucifixet har fram till år 1842 haft sin plats i triumfbågen till koret. Krucifixet är den enda av kyrkans inventarier som är från medeltiden, eftersom korset ratades då kyrkan plundrades under

Nordiska sjuårskriget.

Särskilt stort värde satte man inte heller senare på triumfkrucifixet. I en förteckning av i "Ronneby kyrka befintliga Antiquiteter och Minnesmärken" från 1830 framhålls utan omskrivningar eller synbar vördnad för symbolvärde och ålder att det "... borde för dess rysliga utseende nedtagas". Så skedde också i mitten av 1800-talet och först 1911 sattes det åter upp, då på sin nuvarande plats.

Invid krucifixet finns ett konsekrationsskors, det vill säga kors som målades i samband med att kyrkan invigdes.

I vart och ett av södra korsarmens hörn vilar valvribborna på skulpterade figurer. Bilden i sydöstra hörnet föreställer ett ansikte, som är mer noggrant utmejslat än de andra. Det kronprydda ansiktet kan föreställa en ung skägglös man, kanske den Svenske kungen Magnus Eriksson, som år 1332 för en tid övertog makten i Skåneland, just när kyrkan höll på att byggas. Det finns också en teori om att ansiktet kan föreställa unionsdrottningen Margareta.

Dopfunten av brons är tillverkad 1604 i Tyskland, eventuellt i Lübeck eller Holstein, skänkt till kyrkan av en Knut Jute, som i övrigt är okänd.

I kyrkan finns en dörr med huggmärken, som enligt traditionen uppstod vid det svenska angreppet mot staden 1564. Hela stadens befolkning mejades ned, även de Ronnebybor som hade sökt skydd i kyrkan. "Vattnet i älven var rött som blod utav de döda kroppar".

Utlagda i kyrkans gångar eller uppresta längs väggarna i koret och Södra vapenhuset finns närmare sextio gravstenar.

Från medeltid fram till år 1811 lät de mest prominenta stads- och sockenborna begrava sig i inköpta gravplatser i kyrkan, och hela ytan under kyrkgolvet upptas av mer än femtio gravar och gravkamrar.

Den äldsta gravstenen ligger som skiva på högaltaret och tillhör Jens Holebeke, en krigsman som dog sex dagar efter pingst 1354.

En annan sten i södra korsarmens gång berättar att: "denne sten tillhör Jöns Brommeson i Etnro anno 1704". Detta är ett av ganska få exempel på en bonde med gravplats inne i kyrkan, där annars borgare och präster dominerar.

I kyrkan finns ett antal epitafium. Ett av dessa finns i koret och är från 1637 över borgmästare Knut

Petersson med familj. Texten som är på latin berättar: "Detta epitafium ombesörjde och bekostade den högförträfflige och rådkloke Knut Petersson, Ronneby borgmästare, för att det skulle vara ett minnesmärke åt hans första hustru Ingeborg Svensdotter, nu en lycklig dotter hos gud, vilken dog den 26 juli 1635 i sitt 33:e år, tillsammans med sin dygdädla hustru (den andra) Helviga Johansdotter till guds ära, templet till prydnand och en tacksam och kristen erinran om de av sina egna, som besluta sig för att, vill gud, här vila med sina gemensamma barn. År 1637. Zacharias Maus, Stralsund målade".

Kyrkans nuvarande orgel är ursprungligen byggd 1937 av Mårtenssons i Lund, men har byggdes om av samma firma flera gånger. Den föregående orgel byggdes år 1893 av Åkerman & Lund i Stockholm. Men orgelfasaden från 1844, är ritad av arkitekt Carl Gustav Blom-Carlsson vid Överintendentsämbetet och tillhörde ursprungligen ett orgelverk byggt av orgelbyggaren P. Jönsson i Hjortsberga. Här finns också en kororgel från 1986 byggd av Mårtenssons orgelfabrik i Lund.

Källor:

Bok: "990 kyrkor från Skåne i söder till Lappland i

norr". Beatrice och Gösta Glase. ISBN 91-7988-142-4

Bok: "Blekinges kyrkor". Lasse Larsson 2010. ISBN
978-91-86560-81-2

Pdf: "Heliga Kors Kyrka i Ronneby". Björn O Svensson.

Bok: "Ronnebys kyrkor. Sveriges kyrkor

konsthistoriskt inventarium". Armin Tuulse 1959.